

Hogyan viszonyuljunk a globalizációhoz?

A globalizáció nagyon vitatott jelenség. Sok vita övezi magának a globalizációnak a fogalmát, a mérését, időbeliségét és magyarázatát. Ugyancsak vita tárgyát képezi, hogy a globalizáció milyen mértékben és hogyan változtatta meg a társadalmi viszonyokat – vagy nem változtatta meg –, ideértve a termelés, a kormányzás, az identitás és a tudás elsődleges struktúráit is. Megint más közelítésben a globalizáció normatív értékelése körül merülnek fel eltérő vélemények, azaz, hogy növeli-e vagy aláássa az emberi biztonságot, a társadalmi egyenlőséget és a demokráciát.

A globalizáció így nem szűnő viták kereszttüzében álló folyamat. Napjainkban a globalizációra adott politikai válaszok körül ütköznek a vélemények és álláspontok, különösen a neoliberális, reformista és ún. transzformista stratégiákat illetően.

Lássuk hát, mit is takar ez a szó: globalizáció?! **Először** is, általános felfogás szerint *internacionalizáció*ként könyvelik el, hiszen az országok közötti, határokon átnyúló kapcsolatokat jelezzük általa. Hasonlóan ehhez a felfogáshoz a nemzetközi csere és kölcsönös függőségi viszonyok növekedésének, kiterjedésének kifejeződését látják benne. (Tény, hogy a globalizáció egyfelől országok és államok közötti tőkebefektetés és kereskedelem erősödő és növekvő áramlását jelenti, de nemcsak azt.)

Másodszor a globalizációt *liberalizáció*ként azonosítják. Vagyis azt a folyamatot jelölik általa, amelyben az állam által foganatosított megszorításokat eltávolítják az államközi kapcsolatok terén, hogy nyitott, határok nélküli világgazdaságot hozzanak létre és fejlesszenek tovább (a folyamat rendszerintegrációhoz vezet).

Harmadszor: Igen elterjedt felfogás, hogy a globalizáció lényegét tekintve *univerzalizáció*, vagyis a kultúrák világméretű szintézisét hangoztatják planetáris-globális humanizmus létrejötté céljából és keretei között. Gyakorlatilag tanúi vagyunk különféle tárgyak, tapasztalatok, eljárások világméretű elterjedésének, „globalizációjának”.

Egy **negyedik** megközelítésben a globalizációt mint *nyugatiasítást* (westernizációt) vagy *modernizációt* fogalmazzák meg (különösen annak amerikanizált formáját). E felfogás szerint a globalizáció egy dinamika, amellyel a modernitás társadalmi struktúrái (így a kapitalizmus, racionalizmus, industrializmus, bürokratizmus, individualizmus stb.) elterjednek a glóbuszon, s lebontják, lerombolják az előzőleg létező kultúrákat és a helyi önrendelkezést. Eszerint a felfogás szerint egyfajta imperializmus jellemzi a globalizációt (l. például a CNN, vagy a McDonald's behatolását a különféle kultúrákba és társadalmakba). A legpesszimistább megközelítésben a globalizáció az, amit évszázadokon át kolonizációként ismert meg az emberiség.

Létezik egy **ötödik** koncepció is, amely a globalizációt a tér átstrukturálódásával azonosítja, azaz a globalizáció révén a társadalmi földrajz átalakítása megy végbe, amelynek folyamán a népek között megnövekednek a világméretű kapcsolatok. Ennek a megközelítésnek központi kérdése, hogy a jelenkori globalizáció úgy hat, hogy a társadalmi tér többé nem jellemezhető teljesen a területiális jellemzőkkel (távolság és határok).

A vitákban „globalisták” és „antiglobalisták” külön is megütköznek. A globalisták ezt a trendet a jelenkori történelem legnagyobb fontossággal bíró hatásmechanizmusaként említik. Az antiglobalisták jó része viszonyt bírálóvá tette, hogy a világot most globális korporációk, globális kormányzó ügynökségek irányítják, és – szerintük – „elbirtokolják” a hatalmat az államoktól és az önkormányzatoktól. Más globalizmus-kritikák megfogalmazói – pl. a vallási revivalista áramlatok, illetve a reakciós nacionalista körök és mozgalmak – azt hirdetik, hogy a globalizáció mai dinamizmusa eltünteti a hagyományos kultúrákat. Az ultraszkeptikusok pedig teljességgel tagadják a globalizáció létezését, azt egyfajta mitikus-mitizált jelenségnek ítélik meg.

Higgadtabb elemzők elismerik, hogy a globalizáció olyan korszakváltást hordoz magában, mint amelyet az írás feltalálása, vagy az emberi beszéd fejlődése jelentett évezredekkel ezelőtt. Annyi bizonyos, hogy hosszú, szakadatlan története van a globalizációnak (tekintsünk most el a kronológiai vitát folytatók különféle álláspontjától). A jelenkori globalizációt elemzők egy része úgy látja, hogy a kormányzás a nagy intenzitású globalizáció körülményei között több mindent vont be magába, az autoritás egyre inkább többszintű lett (lásd a szubállami municipiális és provinciális testületeken, a szupraállami makroregionális, valamint a transzplanetáris ügynökségeken keresztül megvalósuló kapcsolatokat, amelyekben a civil társadalom szereplői is szabályozóként tűnnek fel. Kimondhatjuk, hogy a globalizáció körülményei között is fentmaradnak az államok, de már nem az egyetlen – olykor nem is a legfőbb – megvalósítói a kormányzásnak. Ugyanakkor továbbra is nyitott kérdés, hogy az állam szerepe milyen legyen: beavatkozó, távolságtartó, „reflexív” önkorlátozó?

Így merül fel az identitás kérdése is. – A kérdés az, hogy mit segít elő a globalizáció, az identitások homogenizációját-e, vagy heterogenizációját. (Jó, ha utalunk arra, hogy a modernizáció ha elér egy ún. felső küszöböt a társadalom heterogenitása, rendkívül erős lesz és egyre tovább erősödik. Márpedig a globalizáció – mint említettük – kétségtelenül modernizáló folyamatként értékelhető.)

Központi ügyünké válik egy ún. „aktív társadalom” létrejötte, valamint a „társadalmi ellenőrző mechanizmusok” működése. Valószínűsíthető, hogy ilyen átalakulás során az „össztársadalmi együttműködő integráció”, az ún. neokorporatív intézmények megalakulása és az érdekharmozás felé kell elmozdulniuk a társadalmaknak.

Érdekes felfigyelnünk arra, hogy a jelenlegi intenzív globalizáció trendje eddig nem szüntetett meg előzőleg létező olyan társadalmi struktúrákat, mint a kapitalista termelés, állami kormányzás, nemzeti identitás és nemzeti tudat (jóllehet napjaink több ún. kreatív megelőző beavatkozása óhatatlanul ilyen hatással jár, l. az USA intervenciókat Közel- és Közép-Keleten). Azt is érdemes vizsgálni, hogy a trend során létrejött pozitív és negatív következmények valójában nem egyenesen a globalizációból, hanem sokkal inkább a politikai választásokból, a hatalom birtokába jutott pártok tevékenységéből, illetőleg a parlamenti munka minőségéből következtek.

Megkockáztathatjuk, hogy a jelenkori globalizáció lényege szerint jobb eredményekkel járna az élet több területén (emberi biztonság, társadalmi egyenlőség, a demokrácia minősége), ha a neoliberális politikai kurzustól egyfajta ambíciózus reformizmus és körültekintő-mérlegelő átalakulás (rendszerreform) irányába mozdulnánk el. Ügyelve arra, hogy egy ilyen új átváltozás véghezvitele számtalan társadalmi, politikai-gazdasági konfliktust kelt életre.
--